Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, тотурну арт айы (апрель), 27, 2023 жыл

№ 49 (21250)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Даража

Казбек КОКОВ: Халкъынга къуллукъ этиуден, анга хайырынгы кёргюзтюуден сыйлы жумуш жокъду

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков «Знание.Первые» деген Федерал жарыкъландырыу марафонна экспертча къатышады. Бу иш Пятигорск шахарда «Машук» билим арада бардырыла турады.

Анда КъМР-ни Башчысы жаш тёлюге лекция окъуғанды. Аны алгындыда уа жийыпғанланға Къабарты-Малкъарны юсюнден видеофильм кёргюзтюлгенди.

Казбек Коковну сёлешиую жетишиллиикни шартларына, жаш тёлюню болумун игилендириуге, къыралны айнытыуда шахарда ырахат болум не магъананы тутханына жораланнганды. Дагыда Казбек Коков Къабарты-Малкъарда экономика не халда болғанын, жаш адамлаға айнырға къаллай онгла берилгенлерин да билдиргенди.

«Айтханыма шағатха гитче ата журтуму, Къабарты-Малкъарымы, мен 2018 жылдан бери РФ-ни Президентини буйруғу бла, республикамы халкъыны ышаныуу бла башчылыкъ этген регионну юлгюге келтирирге сюеме. Халкъынга къуллукъ этиуден, анга хайырынгы кёргюзтюуден сыйлы жумуш жокъду», -деп чертгенди Казбек Валерьевич.

Ол тутхучлу айныуну, жаш тёлюге себеплик этиуню баш амаллыларында бирине ырахат эмда тынчлыкълы жашау къурауну санағанын чертгенди.

-Сёзсюз, анга дагыда регионну хауа эмда табийғат болумларын да къошарғға керекди. Алай инфраструктура да уллу мағъананы тутады. Сёз терек бахчаланы, спорт майданланы, адамла солурча тийрелени эм кёп башха затланы юслеринден барады. Ала барысы да Къабарты-Малкъарда къыралны Президентини башламчылығы бла бардырылған миллет проектлени себепликлери бла ишлене турадыла. Федерал болушлукъға Къабарты-Малкъар кесини ачхасын да къошады, - деп ангылатханды республиканы оноучусу.

Казбек Коков ырахат жашау неден къуралғанын да айтханды. Ол бек алғъа юйюрню бла саулукъну кючлендиридиу, дегенди. Шахарда болумну игилендире туруп, жамауатны оюму да суралғанын эсгертгенди.

-Шахарда ырахат болумну къурау бла байламлы битеу проектлени биз ата-бабаларыбыздан къалған ариу архитектурабызғъа келиширча алай бардырабыз. Жаш тёлюге да тап болуруна къайғырабыз. Нек дегенде экономиканы тутхучлу айныныу, жамаутны жашауун терк атламла бла игилендире барыу жаш тёлюню болумуна кёре болады,- деп белгилегенди Казбек Коков.

Ызы бла ол залда олтурғанладан эмда Интернетни юсю бла келген соруулағъа жууапла бергенди. Шёндюгю заманда артыкъда бек керек болған усталыкъны къалай сайларғъа боллукъду деген сорууғъа жууап бере, Казбек Валерьевич: «Аман усталыкъла жокъдула, жаланда адам жюреги не затха тартханына, хунерлигине кёре сайлау этерге керекди»,- дегенди.

Башха регионлағъа бла уллу шахарлағъа жаш адамланы кёп санда кеттенлерини юсюнден да айтылғанды. «Шахарда ырахат болум къурауну программасыны муратларындан бири жаш тёлю жашағъан жеринде къалып, хунерлигин анда жаратырча онгла къурауду», - деп эсгертгенди Казбек Валерьевич.

Сёз ЖКХ-ны бла билим бериую игилендириую юсюнден да барғанды. «Адам не тюрлю жумушун да къыйналмай тамамларча этерге керекди. Сёз ючюн, медицина болушлукъну заманында эмда толусунлай алырғъа, сабий садлада, школлада, бийик эмда профессионал билим берген учреждениялада жер къытлыкъдан къыйналмазғъа тийишлиди»,- деп белгилегенди КъМР-ни Башчысы.

Туризмни юсюнден да сагъынмай болмағъандыла. Къабарты-Малкъарны оноучусу бу бёлюмде жумушла бийик даражада тамамланырча этерге, инфраструктураны игилендирирге, ишлегенлени усталыкъларын да ёсдюрюрге керек болғанын чертгенди. Ол жаны бла Къабарты-Малкъарда уллу иш бардырылады, дегенди.

Ахырында Казбек Коков быллай сорууғъа жууап бергенди: «Ырахат болум къурауда қайсы шахар юлгюге алынады? «Мен аллай шахарғъа Москваны санайма. Арт он жылда ол иги жанына бек тюрленнгенди. Анда адамла жаланда иш хакъны уллуғъу ючюн уғъай, жашарғъа тынч болғаны ючюн да къаладыла. Олду бизге юлгю», -деп ангылатханды республиканы оноучусу.

Да�у

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Коковну Россейли парламентаризмни кюню бла АЛҒЪЫШЛАУУ

Сенаторланы, битеу депутатланы, парламент ишни ветеранларын да Россейли парламентаризмни кюню бла жюрегимден къызыу алғышлайма!

Халкъ властыны келечилери шёндюгю россейли къыралны тутхучлу мудоруду, инсанларыбызғъа оноу этиуге, демангили борчланы тамамлауғъа къатышырғъа онг берген кючдю.

Бюгюнлюкде, дайым къоркъуула чығып турған заманда, законла жарашдырыучу федерал эмда регион органла Россейни миллет сейирлерин къоруулауда чынығыучулукъларын, бир ниетлиликлерин да кёргюзтедиле, экономиканы бла социал бёлюмню тутхучлу айныуларына, адамларыбызны къолайлыкъларын ёсдюрюуге себеплик этген законла чығарыу ишлеринде тирилик, базынылукъ да этедиле.

Россейли парламентаризм мындан ары да къыралыбызны жалынчакъсызлығъыны бла деменгилилигини кючлю къалкъаны болғанлай къаллығъына, къыралны бла регионланы тутхучлу айныуларына, инсанларыбызны жашауларын игилендириуге себеплик этип турлуғъына ишексизме.

Барығызғъа да кийик саулукъ тежейме, тууған Къабарты-Малкъарыбызны бла Ата журтубузну ырахатлығъы эмда жашнауу ючюн бардырған хайырлы ишигизде жетишимле болдурғанлай турурғъузну сюйгеними билдиреме.

Къайғъырыу

Гитче эм орта бизнесге – танг себеплик

Быйылны биринчи юч айында Шимал-Кавказ федерал округда гитче эм орта бизнесни айнытыуғъа «МСП Банк» 2 миллиард сом чакъылы бёлгенди. Былтыр бу заман бла тенглешдиргенде, ол 2,5 кереге кёпдю. Бу жол ачха бирсиледен асламыракъ бёлюннгенлени биринчи тизмесине Ингушетия тюшгенди. Анга предпринимательлеге тутхучлукъғъа 1,1 миллиард сом берилгенди. Ызы бла Ставополь край бла Къабарты-Малкъар барадыла. Ала да 500 эм 150 миллион сом къоллу болғъандыла.

- Регионла бла ишлеуде эм биринчи аланы изленлерин толтурурғъа кюрешебиз, ол санда СКФО-ну субъектлерине аслам эс бурулады. Мында кёп къыйматлы программа ишлейди. Анга льготалы ёнкючле да киреди. Аны хайырындан гитче эм орта бизнес бла кюрешгенлеге танг болушлукъ тандырылады. Алай бла былтыр буруннгу жылдан эсе 7,6 миллиард сомғъа аслам берилгенди. Быйылны юсюнден айтханда да, биринчи кварталны эсеплерине кёре, банкны тутхучлуғъна дайым сурам ёсе барады,- дегенди гитче эм орта бизнесге болушлукъ тапдырғъан корпорацияны таматасы эм «МСП Банкны» директорларыны советини председатели Александр Исаевич.

Эсге сала айтсакъ, «МСП Банк» бизнесге «Гитче эм орта предпринимательствоғъа эмда энчи кеслери бир тюрлю иш бла кюрешгенлеге билеклик этиу» миллет проектте кёре финанс болушлукъ тапдырады. Аны ишине РФ-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары Андрей Белоусов башчылыкъ этеди.

Эл мюлк

Урлукъ саладыла

Къабарты-Малкъарны районларындан билдиргенлерине кёре, бюгюнлюкде жазлыкъ битимле ёсген 64,5 минг гектарғъа урлукъ салып бошағъандыла, деп билдириледи КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Алай бла сюрюлген жерлени асламысында неда 42,8 минг гектарына мирзеу бла къудору жетеди, нартюх - 29,7 эм чеплеу да 3,8 минг гектарда салынғанлыдыла. Аны бла бирге арендаторла картоф, башха тахта кёгетле да салып кюрешедиле.

Саулай алып айтханда, быйыл жазлыкъ битимле 220 минг гектарда ёсдюрюлюкдюле.

Бизни корр.

Хурметлеу

Бушууну, аны бла бирге уа кишиликни, батырлыкъны да белгиси

Техноген, ядер авариялада ачығъанланы эсгериуню халкъла аралы кюнюнде, ол а 26 апрельде Чернобыльде атом станцияда техноген авария болған кюнде белгиленеди, Нальчикде ол хатаны кетериуге къатышханланы хурметине салынған эсгертмени къатында митинг къуралғанды.

Ветеранлағъа эмда заранны кетерген кезиуде жан бергенлеге хурмет этерге КъМР-ни миллетлени ишлери эм жамауат проектле жаны бла министри **Анзор Курашинов**, КъМР-ни Парламентини Урнуу, социал къоруулау эм саулукъ сакълау комитетини башчысы орунбасары **Владимир Безгодько**, МСЧ-ни КъМР-де Баш управлениясыны келечилери да келгендиле.

«Союз Чернобыль» жамауат организацияны башчысы **Хасан Хабалов**, эсгериу жумушланы ача, Чернобыль атом станцияда авариялы хатасын кетериуге къыралны битеу жерлеринден да адамла къатышханларын чертгенди.

- Чернобыль адам улу алғъын сынамағъан бушууну, аны бла бирге уа кишиликни, батырлыкъны белгиси болғанды. Биз бир юйюр болған эдик: бирге палаткалада жашағъанбыз, бир бирибизге билеклик этгенбиз. Совет халкъны шёхлугъу хорлағъанды бу къыйынлыкъны,- дегенди ол.

Хасан Хазретович «Союз Чернобыль» не мурат бла къуралғъанымы юсюнден билдиргенди. Ол айтханыча, ветеранла, саулукълары осал болғъанына да къарамай, жамауат ишге тири къатышадыла, ол къыйынлыкъны хатасындан ауушхан нёгерлерини атларын ёмюрлюк этиу жаны бла мадарла толтурадыла, ветеранлағъа бла аланы юйюрлерине социал себепликни тохтащдырыу, ёсюп келген тёлюню патриот ниетлеге юйретиу жаны бла магъаналы иш бардырадыла.

Ызы бла ол Россейни «Союз Чернобыль» жамауат организацияны башчысы **Вячеслав Гришинни** чакъырыуун окъуғанды. Анда уа Чернобыль АС-де бушуулу болум адам улуғъа сынау, аны бла бирге уа дерс болғъаны белгиленнгенди.

Ветеранлағъа саулукъ, узакъ ёмюр тежеп, Владимир Безгодько, Нальчик шахарны администрациясыны келечиси **Тимур Хуров**, МЧС-ни ветеранларыны жамауат бириги уюню башчысы **Сергей Гончаров** да сёлешгендиле.

Владимир Безгодько алғъаракълада Парламентде чернобыльчилени излемлерин жалчытыу жаны бла къауумну жыйылыуу болғъанын белгилегенди сёзюню аллында. Ол ветеранланы эркинликлерин сакъларын, законлада болғъан кемчиликлени кетерип, къыралны жанындан себепликни кенгертир ючюн къолдан келген этиллигин чертгенди.

- Ветеранланы болумларын игилендириуге, тёлеулени ёсдюрюуге бурулғъан башламчылыкъла этиледиле. Авариялы хатасын тергер онг жокъду, сиз а саулугъугъузну, бирле уа жашауларыны бағъасы бла адам улуну сакълағъансыз, Ата журтубузну, битеу Европаны да аны заранындан къутхарғъансыз,- дегенди ол эмда ветеранлағъа саулукъ, узакъ ёмюр тежегенди.

Сергей Гончаров а авариялы тохтатыуғъа биринчи от ёчюлтюучюле киргенлерин, аланы арасында уа Отну ёчюлтюуге энчи къоруулану кийимлери болмай киришгендиле. Ала берген антларына кертичи къалғъандыла»,-дегенди ол.

Ызы бла жыйылғъанла авариялда эмда аны ызындан жыллада ауушхан чернобыльчилени бир минут шумсуз туруп хурметлегендиле эмда эсгертмеге гюлле салғъандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

(Техноген, ядер авариялада ачығъанланы эсгериуню халкъла аралы кюнюне аталғъан материалны 2-чи бетде окъуғъуз).

Жазылыу-2023

Ана тилибизни ариулугъуна тюшюндюреди

Ана тилибизде чыкъғъан газетибизни мағъанасы не заманда да уллу болғъанды. Аны хайыры бла республикада, саулай къыралда да бола турғъан жангылыкъланы, ишлени да юслеринден билебиз. Бек башы уа – ана тилибизни бютюн терен билирге болушады. Газетни бетлеринде ахшы адамларыбызны, маданиятыбызны, адабиятыбызны, фахмулу жазыучуларыбызны юслеринден дайым жазылады. Ол себепден мектепде ишлеген устазланы хазна къалмай барысы да дерслерине хазырланнганда, аллай статьяланы хайырланадыла.

Мен устазларыбызны, аланы сынауларыны, усталыкъларыны юслеринден окъурғъа бек сюеме. Бютюнда быйыл – Устазны бла насийхатчыны жылында – аланы газет бетледе терк-терк кёргенибизни игиге санайма.

«Заман» газетни къолуна алғъан ким болса да, анда кесине сейир болғъан зат тапмай къоярыкъ тюйюлдю. Мен оюм этгенден, ана тилин сюйген, аны тамблағъы кюнюне къайғырғъан хар инсан да жаздырырғъа тийишлиди газетибизге.

БАЧИЛАНЫ Анжела,
Акъ-Сууда 15-чи номерли школну директору.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Дата 2 бет

Быйыл Россейли парламентаризмни кюню онбиринчи кере белгиленеди. Бу политика мағъаналы байрам 2012 жылда 27 июньда «Россейде аскерчи махтаулукъну бла эсде къаллыкъ кюнлени юсюнден» федерал законнга кёре тохтащдырылғъанды.

«Жетишим жаланда къадалып кюрешсенг келеди»

Тарых 3 бет

Атын ёмюрлюк эттенди

Абайланы Ханифа 1853 жылда Шкантыда тууғъанды. Атасы Солтанбек патчах аскерде къуллукъ эте эди корнет чында. Ол 1862 жылда къызын Тифлисде Святая Нина атлы пансионнга береди. Аны бла бирге анда он жылны къаршы жуугъу Шакъманланы Фуза да окъуғъанды.

Билим 4 бет

Москвада Билим бериу академияны (РАО) экинчи халкъла аралы ассамблеясына республикадан Ольга Михайленко, Ирина Шкуратова, Галина Дудка къатышхандыла.

Устазларыбызны сынауларын кёпле хайырланырыкъдыла

27 апрель – Россейли парламентаризмни кюню

«Жетишим жаланда къадалып кюрешсенг келеди»

Быйыл Россейли парламентаризмни кюню онбиринчи кере белгиленеди. Бу политика маГъаналы байрам 2012 жылда 27 июнда «Россейде аскерчи махтаулукъну бла эзде къаллыкъ кюнлени юсюнден» федерал законнга кёре тохтащдырылгъанды.

Бу кюнню аллында КъМР-ни Парламентини депутаты, республикада белгили жамаат къуллукъчу Туменланы Хасанны жашы Хусейин бла ушакъ бардырГъанбыз.

- Хусейин, сиз Парламентде эки комитетте кирешиз – Физкультура, спорт эм туризм эмда Миллетле аралы халла жаны бла. Аланы нек сайлаГъансыз?

- Мени шёндю ишим спорт бла байламлыды. Бюгюнлюкде жаш тёлюню спортха сейирлеринде къозГъаргъа, жарауланы бардырыргъа да тыйыр мадарла этиледе. Кертисин айтханда, быллай кенг онгла алгъын бир заманда да болмагъандыла. Шёндюгю излемлеге келишген спорт комплексле, майданла къуралдыла.

КъМР-ни Башчысы Парламентте Посланиясында ачха къолайлыбыз игиленнгенин айтханды, ол а адамланы излемлерин толуракъ жалчытыргъа онг береди. Аны айтханым, подваллада, юолургъа жеттен мекямлада жараула этген заманла кёргенди.

Миллетлени араларында халла жаны бла комитетни юсюнден айтханда уа, бу соруда менден иги кёллю адам болмаз. Республиканы битеу халкълары келишиулюкде, мамырлыкъда, керти къарындашлача жашаргъа сюйгенлерине ишекисизме. Анга уа юлгюле бек кёпдюе. Кёнделенни тийресинде болГъан жарсыулу ишледен сора Адыгланы юкнюнде мен къой да союп, къарындаш миллетни адамларын къонакъгъа чакъырГъан эдим. Биз бушууларыбызда бирча жарсыргъа, байрамларыбызны да бирге белгилерге керекбиз.

Ол тюбешиуню юлпюге келтиргенни сылтауун да ангылатайым. Кёп болмай базаргъа кёгетле алырГъа къайтхан эдим. Сатыучу тиширыу ахчаны алырГъа унамаГъанды, бизни халкъГъа этген хурмет ючюн деп. ДаГъыда адамла спорткомплексни излеГъанлеринде болушургъа итинедиле, миллетлерине къарамай. Быллай юлгюле бизни халкъланы араларында гурушалыкъ болмаГъанына шаГъатлыкъ этеди.

Хау, бир-бир бирингуле эки жанындан да кемчиликле, бир бирге къажау этерча сылтауна илледиде. Алай мен республиканы халкълары бир бирге жуукъ болГъанларына, иги кюнюлча мамырлыкъда, келишиулюкде жашарГъыбызГъа толу иманамда.

- Парламентни депутатына сайланнганлы бир ненча жыл болады. Бу иш не затха юйретгенди?

- Баям, адамла бла жараша, сёлеше билирге. Ахыр жыллада танышларымы, нёгерлеримни санына кюшуулГъанларын да андан кёреме.

- Сизни атыГъыз республикада белгилиди – Альбертни, Бийбертни тутушууну сюйгенле, сюймегенле окъуна иги биледиле. Алача тири, хунерли жашла бармыдыла сизни клубда?

- Бюгюнлюкде «Бастионда» мен биосюрерча кёп сохталарым жокъдула. Жашла эришиулеге хазырланнганда, алада кёрген иги амалланы кесибизге алырГъа кюрешгенбиз.

- Шёндю Альберт не бла кюрешенин сормасам, терс боллукъма...

- АСА турнирни Гран-при эришиулери барадыла. Альберт мартда КъыргъызстанГъа барГъанда кёп къоранчла этедиле. Айны ичинде башха жерде жашап, кесинги кечиндирген хар кимни да къолундан келлик тюйолдю. Мен аны Альберт бла сынаГъанма.

Сложнсору болГъанынГа, къолундан келгенлеге женгилирекди, алай нечА фахмулу, спортха хунери болГъан сабий къалГъанды хорламсыз, хазырланырГъа ачалары болмай. Аны юсюнден сагъыш этип, жетишимли спортчулаГъа энчи ара къурарГъа кёлленнгенбиз. Аны къурулуу битдириле турады. Ары кесибизни жашла бла бирге къыралны регионларындан спортчула келаллыкъдыла. Жетишимли жашла бла бирге уа ары сабийле да жюрюрге боллукъдула.

Альбертни, Бийбертни кёпле биледи, ала бла бирге жарау этерге сюйГенлерин эрттеден да айтадыла. Аланы эмда арагъа келлик белгили спортчуланы юлпюсюнде уа жашчыкъла орамда бошуна заманларын ётдюрмей, къужур ишлеге къатышмай, залГъа келип, спорт бла кюрешип, бизни хорламлары бла къуандырлыкъдыла.

Мен а Альберт бла бирге Америкада, кесибизде да кёп заллада болГъанбыз, стандан спортчу Алтынбек Мамашов бла тюбешип, аны хорлаГъанды. Алай бла биринчи болуп, Гран-прини жарым финаласына чыкъГъанды. Шёндю битеу заманын, къарыуун да анга хазырланыГъа салГъанды. Энтта эки тюбешиу бардырыГъа керекди.

- Сиз психолог усталыкъны да алГъансыз. Бу билимигиз бла жашланы спортха юйретгенде хайырланамысыз?

- Кертисин айтханда, мен спорт бла профессионал даражада кюрешмегенме. Хау, алГъан билимим манга жашла бла бир тип табарГъа, кесиме айнырГъа да болушады.

- Энтта бир кере сайласала депутатха, унарыкъмысыз?

- Шарт айталлыкъ тюйюлме, эшта унарыкъ болмам. Биринчиден, жаш адамлаГъа жол кюярГъа керекди. Аны бла бирге уа битеу заманымы, кючюмю да спорт арана айнытыуГъа салырГъа сюеме, ол бизни республикаГъа бек маГъаналыды.

- «Бастионда» быллай жазыу барды, мен билгенден: «Если каждый день ты не одержишь маленькую победу, у тебя никогда не будет большого триумфа!». Аны къалай ангылатырГъа боллукъду? Сиз а болдурамысыз хар кюн да аллай жетишимле?

- Остап Бендерни сёзлери келдиле эсиме: «Кече уязу «Я помню чудное мгновенье...» деген тизгинлени жазып кюрешгенме, эртденликде уа аны Пушкин менден алГъа жазГъаны эсиме тюшгенди»... Мен да анга ушаш, бу сёзлени менден алГъа башха адам жазмаГъан эсе, меникиледиле дейме.

Хорламны къадалып ишлеген, битеу кючюн муратын толтурурГъа кесин аямай салГъан адам болдурады. Эдисонну бир кесек тюрлендирип айтсакъ, жетишимни токъсан тогъуз проценти – къадалып ишлеудю, фахму уа жаланда къалГъан бир процентни тутады.

ЖарауГъу бир кюн окъуна къойГъан адам ол кюнню онгларын тас этеди. Тамбла этгенигиз ол башха жумушду. Биогюн орнингре жарамайды. Жашланы анга юйретеме, кесим да алай жашау этерге кюрешме.

- Ушагъыбыз Россейли парламентаризмни кюнюнде басмаланырыкъды. Газет окъуучулаГъа, депутатлаГъа къаллай ашгъыш этерге сюесиз?

- Законла чыГъарыучулаГъа жангы жетишимле тежейме. Газет окъуучулаГъа, республиканы битеу халкъына да уллу насып, мамырлыкъ, жарыкъ жашау тилейме!

ДаГъыда былайда миллет газетибизде ишлегенлеге да хурмет этгеними айтырГъа сюеме. Ана тил унутула барГъан кезиуде, халкъ интернетден, тик-токладан чыкъмаГъан заманда сизни ишигиз артыкъда маГъаналыды.

Ушакъны **ТИКАЛАНЫ Фатима** бардырГъанды.

26 апрель – Техноген, ядер авариялада ачыГъанланы эсгериуню халкъла аралы кюню

«Къыралыбызны къыйын кезиуюнде миллет саулай бирикгенди»

1986 жылда Украинаны Чернобыль шахарында атом электростанция атылГъанды. Ол адам улуну тарыхында бек кючлю, къыйын экология палахха саналады, аны хатасы биогюн да кетерилмегени эмда табийГъатха къаллай заран жетдирилгени толусунлай тинтилмегенди.

«Союз Чернобыль» жамаат организацияны башчысы **Хасан Хабалову** бизге айтханына кёре, радиация авариялада сора ётген жылланы ичинде тюрлю-тюрлю аруулада 227 къутхарыучу ауушланды, 470 инсан а сакъатлыкъ тапхандыла.

- Битеу да бирге уа Чернобыль атом станцида атылыуну заранын кетериГуге Къабарты-Малкъардан 850 адам чакъырылГъан эдиле. Биз анда къыралны правительствосуну буйрГуу бла энчи магъаналы жумушну толтурГъанбыз. Ол санда биотюнда къоржуулу жерледе,-дейди Хасан Хазретович.

Медицина комиссиялардан ётюп, ызы бла Майкопда окъуу батальонда химиялы уладан къорууланыу юйрениуледе билим алып, андан ары Чернобыльге ашырылГъандыла. «Жолда бизге станцияны тийресинде жашаГъан таматала тюбегендиле. Ала уа: «Жашла, нек келдигиз, мында атом станция атылГъанды, ол Хиросимадан да кючлюдю», - деген эдиле. Артда ала бизге сют келтирип, юйлеринден ашарыкъла ташып, бек болушхандыла»,-деп эсгереди 37 жыл мындан алГъа болГъан къыйынлыкъны ушакъ нёгерибиз.

Бизни жерлешлерибизге 1-чи, 2-чи, 3-чю блокну тазалау, бетон къуюу дегенча ишле бла кюреширге тюшгенди. Биотюнда уа 1-чи блокда ишлегенле ачыГъандыла, дейди бизни ушакъ нёгерибиз. «КъыралыбызГъа къыйын кезиуде миллет битеу бирикген эди. Бир бирге билеклик этгенбиз, миллетлерибизге, къуллукъларыбызГъа да къарамай. Биреулен ауруп, ишге чыГъалмай къалса, аны орунуна башхасы барГъанды, сменден энди къайтханына да къарамай. Бизни жерлешлерибиз а низамлыкъларына, буйрукъланы кемчиликсиз толтурГъанларына, ишкёллюклерине кёре энчи болГъанлары ётхемленип айтама»,-дейди ол.

Хасан Хазретович кеси спорт бла къаты кюрешгенди жалпы къыр-ГъанГъа.

«Алай айны ичинде саулугъуму тас этгенме. Башым асыры ауруГъандан, аны жукъ бла да сау эталамаГъанма. Жётелден буулгъанма. Жыл жарымны орунуна анда жаланда тёрт айны тургъама, алГъан радиация асыры кючлюден. Алай бизге саулугъубузГъа тюшген заранны юсюнден жаланда юйге келгенден сора белгили этгендиле.

Мен 3-чю энергоблокда ишлегенме. Жети къат чулГъаннГан марля повязкала бергендиле, ол солууубузну радиациядан къалай къорууларыкъ эди? Сменден чыкъГъандан сора ол балли тюрсюнлю болГъанды. Противогаз, аныча башха къоруланы затларыбыз болмаГъандыла»,-дейди ветеран.

Бирле атом къыйынлыкъланы кетергенлени урушда аскерчиле бла тенг этедиле. Алай къазауатда душманны билесе, ол санГа атдырыГъа хазыр болГъанын анГылайса. Мында уа душман жокъ, алай Чернобыльден саулугъун тас этмей бир адам да къайтмаГъанды. Бу украиналы шахар бизни къадарыбызны тюрлендиргенди, жашауубузну къыйынлыкъладан эм сыныуладан толу жолГъа айландырГъанды, дейди ветеран.

Бюгюнлюкде Украинада бола турГъан жумушланы юсюринден да айтады бизни ушакъ нёгерибиз. «Кирли бомбаны чачдырырГъа хазырландыла, дейдиле жангылыкъла. Алай бомба таза, кир да болмайды, ол адамланы жашауларын алады, тёгеректеги къудуретни бузады»,-дейди ол.

Жарсыугъа, совет къыралы чачылГъаны бла бирге ветеранланы жашаулары да тюренненгди. Къырал бизни жарсыуларыбызны унутханнГа ушайды, дейди Хасан Хабалов. «Законлада льготала жазылыпдыла, алай жерлеринде ала толтурулмайдыла. Пенсияла кемчиликле бла саналГъан кезиуле бардыла. Быытыр Пенсия фондну КъМР-де бёлюмюню оноучулары бла тюбешип, битеу жарсыуларыбызны айтхан эдик. Пенсияла жангыдан саналГъандыла андан сора. Кёп болмай а КъМР-ни Парламентинде болГъанды жыйылыу, анГа спикер Татьяна Егорова да келген эди. Анда да билдиргенбиз жарсыуларыбызны. Кемчиликле кетерилирле деп бек ийнанама»,-дейди бизни ушакъ нёгерибиз.

Атом техноген хатаны кетериуге къатышханлары жарсыуларыны юслеринден а Къырал Думагъа да белгили этилгенди. Быйыл 22 майда профильли комитетни башламчылыГъы бла федерал парламентде да сюзюллюкдю ветеранлаГъа льготала тохтащдыруну, социал себепликни соруулары. Хасан Хабалов ол тюбешиуге чакъырылГъанын билдиргенди.

- Ахыр жыллада биринчи кере болуп, чернобыльчилени къайГъылары къыралдаражда сюзюллюкдю. ЖыйылыуГъа РФ-ни Конституциялы, Баш сюдлерини таматалары, прокуроргъа, башха ведомстволны келечилери къатышырыкъдыла. Тюбешиу ветеранлаГъа хайыр келтирир деп бек ышанама,-дейди ол ушагъыбызны ахырында.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Документле

А.Х.Абазовну Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасында Жаш тёлю парламентини къауумуна къабыл кёрюную юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасында Жаш тёлю парламентини юсюнден Болумну 11-чи статьясына тийишлиликде, ол Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасы 2023 жылда 16 мартда чыГъаргъан 3315-8 ГД номери бегими бла къабыл кёрюлгенди, Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди:**

1. Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутаты **Абазов Альбек Хажмуратовични** Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасында Жаш тёлю парламентини къауумуна къабыл кёрюргe. Аны кандидатурасын Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла комитети кёргюзтгенди.

2. Бу Бегими Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Къырал Думасына берирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик ш., 2023 жылны 20 апрелинде, №702-П-П

Тюбешиу

Прокурор бла тынгылы ушакъ

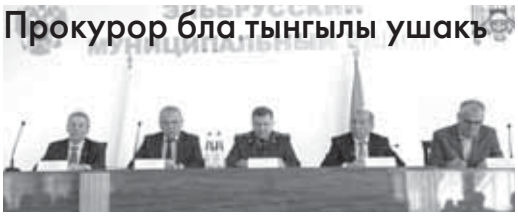

КъМР-ни прокурору Николай Хабаров Элбрус муниципал районну администрациясыны мекямында предпринимательле бла тюбешгенди. Анда сёз шёндюгю экономика болумда бизнесге къырал себепликни юсюнден барГъанды.

Прокурор бла ушакъГъа 30-дан аслам предприятияны келечилери къатышхандыла. Анга Россейни Федерал налог службасыны республиканда бёлюмюню башчысы Аслан Губачиков, «Опора России» жамаат организацияны регион бёлюмюню таматасы Альберт Кильчуков, Сатыу-алыу-промышленный палатаны оноучусуну орунбасары Павел Сидорук да чакъырылГъандыла. Тюбешиуге Элбрус районну башчысы Сотталаны Къурман да къатышханды.

Бизнесменле субсидияланы бла грантланы юлешиуню жорукъларыны, туризмде проектлени жашауда бардырыргъа жерлени арендагъа алыуну низамыны, налогланы тёлеуню, республиканда бизнесни бардыруну бла чырмауланы юслеринден айтхандыла.

Ведомствону башчысы законлагъа ангылатыуланы бергенди, бир-бир соруулагъа надзор тамамлауну юсюнден оноу этилгенди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Мадар

Предприятияла бла шагъырейленедиле

Кёп болмай «Ишле» битеуроссей проектни чеклеринде Къабарты-Малкъарда предприятияланы ишлери бла да шагъырейленирча онг берилгенди. Ол регионлада промышленность бёлюмде уруннган предприятияланы ишлерини эм кадрларыны юсюнден да толуракъ билирге болушады.

Алгъа заманладача, заводлада уруннган даражалыГъа саналып тебиреген. Аны хайыры бла инсан, иги айлыкъ алГъандан сора да, къыралы айнырына къошумчулукъ этеди. Арт заманлада бёлюмге жаш адамла аслам келип башлаГъанлары уа биётюн белгилерчады.

Предприятиялада барГъан тюбешиулени биринде таза суу къйГъан заводладан биринде, пластмасс шешаланы ызына къарагъан оператор Заммоланы Ислам кесини эм предприятияны ишини юсюнден да толу хапар билдиргенди. Ол мында биринчи кюнден бери ишлегенин, кадрлагъа иги болум къуралГъанын эм айлыкълары да башха жерледен аман болмагъанын айтханды.

- Биз магъаналы иш бла кюрешебиз – республиканы инсанларын качестволу ичер суу бла жалчытабыз. Жаш адамла промышленность бёлюмге эс бурсала, кеслерин бу жаны бла сынап кёрселе сокъуранырыкъ тюйюлдюле. Нек дегенде бусагъатда промышленность дайым айныЙ барады, ишлерин билген сынамлы специалистлеге да сурам ёседи эм иги иш хакъ тёленеди.

Бюгюнлюкде ишчи рынокда уллу конкуренция болГъан кезиуде, жаш адамГа орта профессионал билим алса эм къысха заманда къол къыйыны бла файда тюшюрюп башласа кыйматтлыды,- деп къошханды Ислам.

Къыралда импортну алышындырыу бла байламлы аслам иш этиледи. Ол санда автомат халда ишлеген, бийик технологиялы оборудование да тири сингириледи. Аллай амалла адамланы ишелерин бютюн женгиллетеди эм производствону да ёсдюреди. Ол себепден шёндю къара ишде да адам жангычылыкъла бла кюреше билирге керекди.

Эсге сала айтсакъ, «За работу» проект Россейни регионларында жашаГъан миллетлени жер-жерледе эм саулай къыралда да промышленностьну айнытыуГъа салГъан къошумчулукъларыны юсюнден билдиреди.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Жандауурлукъ

Огъурлулукъ эмда бир ниетлилик

Нальчикде «Игилик эт» деген битеуроссей фестиваль ётгенди. Аны бардырыГъа КъМР-ни Жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу, тюрлю-тюрлю жаш тёлю арала, «Биринчилени атламлары» россейли биригиую регион бёлюмю уллу къыйын салГъандыла.

Фестиваль Къабарты орамны машинала жюрюмеген кесегинде бардырылГъанды. Ол юон орамны узунуна тюрлю-тюрлю майданла къуралГъандыла: «Башламчылыкъладан башхалаГъа да юлюю этиу», «Саулукълу жашауну бардырыу», «Жандауурлукъ этиу»,«Маданият», «Бир бирге саугъала бериуню ярмаркасы» эмда башхала.

АлайГъа нальчикчиле, ол тийреде жашагъанла да кёп санда келген эдиле. Жашла бла къызла уа эшиу эшерге, биринчи медицина болушлукъну къалай берирге керек болГъанына, арджин этерге да юйреттендиле, саулукълу болур ючюн тютюн, аракъы, чагъыр ичмезге, физкультура бла кюреширге, жаяу кёп айланырГъа кереклисин айтып, брошюрала да юлешгендиле.

Башында айтылГъан майданлада да иш къыстау эди. Жандауурлукъ этилген жерге кёпле ашарыкъ затла, кийимле келтиргендиле, бирле уа аччаларындан юлюш этгендиле.

Концерт программа да бек сейирлик эди. Анга музыкалы школдан сабийле, Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну эмда аны маданият колледжини студентлери да къатышхандыла. БайрамГъа келгенле алагъа сюйюп къарагъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Изеу

Эрттеден келген ахшы тёреге кертичилей къалып

ОзГъан шабат кюн Владимир Ильич Ленинни туугъан кюнюне жоралап, тиширыуланы «Надежда России» битеуроссей биригиулерине Къабарты-Малкъарда бёлюмю Нальчик шахарны коммунистлери бла бирге «Искож» микрорайонда пролетарланы бачамасыны эсгертмесини къатында тёреги субботник бардырГъандыла.

- Биз хар жаз башында ётдюреб аллай изеулени. Биринчи кере «Къызыл жаулукъчукъ» акцияны чеклеринде шахарны коммунистлери жашаГъан жерледе экологияны игилендирирча мадар этилгенди. Хар бирибиз да жашаГъан юйлерибизни арбазларын тапландырГъанбыз. Бу маГъаналы ишге кюншула, школчула да тири къатышхандыла. Экинчи субботникни уа Уллу Ата журт урушда жюолГъанланы, къызыл аскерчилени белгисиз къарындаш къабырларыны, совет власть ючюн жюолГъанланы, жамаат низамны сакълай жан бергенлени эсгертмелерини тийрелеринде бардырГъанбыз.

Ючюнчюсю уа В.И. Ленинни туугъан кюнюне жораланнганды. Анга «Къурулушчу» колледжни окъуучулары да къатышхандыла. Нальчик шахарны администрациясыны себеплиги бла 1965 жылда «Искож» комбинатны къатында Ленинни эсгертмесине эм аны тёгеретине да тийишли халда къаралГъанды, - деГенди КПРФ-ни Нальчик шахар комитетини секретары Елена Букина.

Ахырында «Надежда России» биригиую таматасы Алёна Чернова субботникге къатышханлаГъа ыспас этгенди эмда грамотала бергенди. Аланы алГъанланы араларында саГъынылГъан биригиую Татарстандан келечиси Раиса Фаттахова бла «Къурулушчу» колледжни келечилери да болГъандыла.

Сынашыу

Къоркъуусузлукъну жорукъларын ким къалай биледи?

Нальчикни 33-чю номерли мектебинде ОБЖ-дан битеуроссей олимпиаданы ахыр кезиую башланнганды. Анга къатышыргъа Россейни 77 регионундан 229 жаш бла къыз келгенди. Ыйыкъны ичинде ала къоркъуусуз жашау бардырыуну жорукъларын къалай билгенлерин кёргюзтюрюкдюле.

Олимпиаданы ачылыууна аталгъан къуурачлы жыйылыугъа КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов**, РФ-ни Битеулю билим бериуде къырал политиканы бла управлениясы департаментини директоруну орунбасары **Анна Тимофеева**, КъМР-ни жаш тёлю политика жаны бла министри **Азамат Люев**, КъМР-ни Парламентини билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла комитетини председатели **Нина Емузова**, МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясыны таматасы **Михаил Надежин**, тыргъа, билимин бютюн терен эстерге, жангы хорламлагъа итиндирирге кёллендирир ючюн бар амалланы да хайырланады. Биз а сизни мында тургъан кезиуогюз эсигизде къалырча этерге кюреширикбиз. Аны ючюн деп энчи программа да къурагъанбыз. Сиз жаланда ишлеп турлукъ тюйюлсюз, республиканы айбат жерлерин да кёрлюксюз, адамларыбыз бла да танышырыкъсыз, жыргъа, тепсеуге уста ларыбызны да кёрлюксюз, -дегенди министр.

Анна Тимофеева уа Къабарты-Малкъ

«Юнармия» сабий-жаш тёлю къымылдауну Битеуроссей аскер-патриот штабыны баш аппаратында ишлеген **Ностуланы Руслан**, вузланы келечилери эм башхала къатышхандыла.

Сахнада уллу экрандан а кесини алгъашы сёзюн Россей Федерациясы жарыкъландырыу министрини орунбасары **Тататьяна Васильева** айтханды. Ол быйыл олимпиадагъа къатышханланы саны бютюн аслам болгъанын, Луганск эмда Донецк халкъ республикаланы окъуучуларда къошулгъанларын билдиргенди. «Бу олимпиадагъа къатышыу бек сыйлыгъа саналады. Аны бла бирге уа ол жууаллы жумушду. Сизни фахмугъуз, жюрек талпыныугъуз келтиргенди бу аламат къонакъбай республикагъа. Сиз къуру кесигизни угъай, устазларыгъызны да сыйларын кётюресиз», – деп, ол РФ-ни Жарыкъландыры министерстволу атындан устазлагъа бла юйретиучюлеге ыспас этгенди.

Анзор Езаов а федерал ведомствогъа бу магъаналы ишни бардырыргъа бизни республиканы сайлагъаны ючюн жюрек ыразылыгын билдиргенди.

– Жарыкъландыры министерство ёсюп келген тёлюню фахмусун айныкъаргъа келген ким да насыплы болуп кетгенин чертгенди. «Бу республика не заманда да жарыкъ къонакъбайлыкъ этге биледи. Къабарты-Малкъар тауланы бла кёллени сейирлик дуниясыды. Мында халкъ поэт Къулийланы Къайсын туугъанды, назмула жазгъанды, сиз аны чыгъармачылыгъы бла шагъырейленирсиз деп ышанама. Къачан эсе да бирде аны кесине мени кюзыым да ачханды», – дегенди.

Жыйылгъанланы алларында Нина Емузова да сёлешгенди, конкурсха къатышханла жетишимли болурларын сюйгенин билдиргенди.

Ызы бла олимпиаданы ахыр кезиуюню ачхычын Анна Тимофеева министр Анзор Езаовха бергенди. Ол а аны олимпиадагъа багъа берликлени таматасы **Ахмед Маламатовха** къууанчлыкъ талда тутдургъанды.

Ол кюн «Кабардинка» къырал тепсеу ансамбль, «Арабеск» къаум, КъМР-ни халкъ артисти Текуланы Амур, Азамат бла Рената Бековла аламат концерт кёргюзтгенди.

Баш кюн окъуучула тюрлю-тюрлю майданлада эришиулерин башлагъандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Ханифа бла баш иеси Гасанбек Меликов, артда Зардаби псевдоним алгъан – Азербайджанны угъай, битеу Кавказны эм окъуулу, эм билимли адамларындан бири, Москваны къырал университети житишимли бошап, жамауат иш бла да кюрешген, отузыллыкъ жаш 1872 жылда тюбешгенди. Бакуда гимназийда устаз болуп ишлеген Гасанбек «Кавказ» газетде «Святая Нина» окъуу юйню бошай тургъан къызланы тизмесин кёреди. Анда бир муслийман къызны тукъумун эслейди. Сора Тифлисге келеди. Гасанбек ары дери анда межевой палатада жер даулаш соруула бла байланы ишлеп кетген эди. Нек дегенде байла бла байлени аралярына сугъулургъа тюше эди; даулашла, тюйюлле да бола эдиле бу жумушда. Ханифа былай эсгере эди: «Гасанбек аллай жерде ишлерге жарамагъаныны билгенди, менден къуллукъчу ёмюрде да боллукъ тюйюлдю дегенни айтып, бу ишге экинчи къайтмагъанды».

Тифлис бла иги да шагъырей болгъан Гасанбек Зардаби, тюзюнлей окъуу юйню таматасына келип, ол заманда кёреди биринчи кере Абайланы Ханифаны – бир да болмагъанча сюйдюмлю, терен акъыллы, 19-жыллыкъ субай къызны. Кёп да озмай, Гасанбек Зардаби аны атасы Абайлаев Асланбекге келечиле иеди, ол жыл окъуна Кавказны жарытхан ариу юйюр къуралады. Ала уллу къыралны тарыхында болмагъанча терен ызы къойгъанды.

Абайланы Ханифа, не жаны бла да билеклик эте, баш иесини хар бир башламчылыгъына болуша, Гасанбек бла бирге 35 жыл жашагъанды. Ол битеу жашауун халкъны жарыкъландырыугъа – тишириулагъа билим берип, аланы жамауат жумушлагъа хазырлаугъа бергенди.

1873 жылда Гасанбек Азербайджанда биринчи театр оюнланы кёргюзтеди, Ханифа уа кесини юйюнде сабий къызчыкълагъа биринчи школ ачады. Анга алгъа 12 сабий келип тебирейди. Муратлары къызлагъа деп пансион ачаргъа эди, алай бу затха аланы къолайлары жетишмейди.

1875 жылда 22 июльда юйюр «Экинчи» деп бир гитче газетчик чыгъарады. Биогюнлюкде 22 июль Азербайджан Республиканы миллет басмасыны кюнюдю, ол жыл сайын байрам халда белгиленеди. Газет 56 кере чыкъгъанды. Анда да Ханифаны къыйынны айтып болмазча уллуду. «Ол биринчи кере чыкъгъан кюн Гасан къолунда да газетни биринчи номери бла юйгге къууанч тыпырлы болуп кирип келген эди. Ол кюн аны жетишимледен толу жашауунда эм насыплы кюнлериндень бири эди», – деп жазады ол эсгериулеринде.

Меликовла бла Бакуну генерал-губернатору Дмитрий Стороселькийни бла аны юйбийчеси Екатерина Гурамашвилини аралары татлы болгъанды. Эштада «Экинчи» газетни заманында эмда тыйгычсыз чыгъып тургъанныда аланы себепликлери да болгъанды. Нек дегенде, Старосельскийни башха жерге ашыргъанлай, 29 сентябрде 1877 жылда газет да, школ да жабылгъанды.

Ол заманда Ханифа бла Гасанбек Меликовланы эски журтлары Задрабха кетип, анда 20 жыл жашагъандыла. Задробда да Ханифа устаз болуп, сабий къызчыкъланы орус тилге юйретгенди.

1896 жылда, алагъа жангы болумла ачылып, Гасанбек бла Ханифа Бакугъа къайтадыла. 1898 жылда Гасан Зардаби «Каспий» газетни соредактору болады. Ханифа ханум а Шафига эфенди-заде бла бирге тишириу жамауат биригиу къурайды.

1901 жылда уа нефтемагнат эмда меценат Гаджи Зейнал-Абдин Тагиев да болушуп, Бакуда Императрица Александра Фёдоровна атлы биринчи орус-муслийман училище ачылады. Анда Ханифа биринчи директор болады. Ол орус тилден дерс да береди, жамауат иш бла кюреше, «Наджат» атлы жандауурлукъ биригиу да ачады. Ол а 1918-1920 жыллада болуп эдиле. Гасанбек Зардаби кюнбатышда айырылмаз тишириулагъа сайлау эркинлик берген биринчи къыралды. Анга да Ханифа къыйын салгъанны сёзсюздю.

Жашау жолуну алгында Ханифаны сохталарыны саны 12 эсе, 1914 жылда уа ала 2000 дери жетгенди. Ол окъутхан къызчыкъладан сау къыралгъа айтылгъан Айна Султанова, Джейран Байрамова, Хавяр Шабалова, Шарабан Зейналова, Сона Ахундова, Мина Мирзоева, Фатьма Идрисова, Хейранса Гулиева эм кёп башхала чыкъгъандыла.

Ханифалары Бакуда «Тезе пир» межгитни къатында Старая почта орамда кёп къатлы юйде жашагъанда, алты отуулары болгъанды. Гасанбек, Ханифа Азербайджан сабийлени школлада, гимназиялада экзаменлеге хазырлай турурча, бу юйде пансионат ачады. Была бек ахшы къонакъбай эдиле. Алада битеу Кавказгъа белгили Нариман Наримановнаны, Алекбир Сабирни, Джамиль Мамед-гулизаде, Надижаф бек Везировну, айтхылыкъ Максим Горькийни, жырчы Фёдор Шаляпин эмда башхала болгъандыла.

Ханифаны кичи къызы Гарибсолтан Меликова эсгериулеринде былай жаза эди: «Бизни фатарыбыза алты отоу бар эди. Кюн сайын бизге сыйланыргъа, кече къалыргъа да кёпле келип тургъандыла. Бирле – узакъ эллиле – жарсыулары бла, жер-суу соруулары бла, бирлери уа – тыш къыралдан къонакъла – жумушлары бла». Меликовланы жашлары Мидхатны юсюнден хапар азды – ол Октябрь революциядан сора тышына кетгенди.

1907 жылда 28 ноябрде Гасанбек Зардаби аушады. Эри ёлгенден сора Ханифа учулещеде ишин кьюон, жарлы юйюрлегге барып, сабий къызчыкъланы окъутханды, аланы жарсыуларына къарагъанды. 1909-1919 жыллада уа ол Бакуну орус-азербайджан тишириу школуна башчылыкъ этгенди. Ол къыралны къарауунда тургъан школ эди. Бюгюнлюкде аны мурдорунда Азербайджанны къырал университети турады.

Ханифа ханум биле эди, миллетни алгъа жаланда биийк билимли, ариу халлы, таза ниетли адан къутулургъа жангы жолла ачылгъанлары бла байламлы бютюнда насыплыма», – деп.

1920-1926 жыллада Ханифа Азербайджанны халкъ жарыкъландырыу комиссариатында къырал къуллукълада ишлегенди, баш иесини юсюнден эсгериуле жазгъанды. Аны бла иеси Гасанбек Зардаби Меликовну къатында асырагъандыла.

Аланы тёрт сабийлери болгъанды. Тамата къызлары Пери Меликова, къырал къуллукъчу Алимардан Топчибашевни юй бийчеси, 1873 тугъанды. 1919 жылда ол Францияда тургъан эриле барады, анда къалып къалады. 1947 жылда Парижде ёлгенди.

Михатбек Меликов 1879 жылда тугъанды. Жарсыугъа, бу шартдан сора аны юсюнден бир деп бир жерде жукъ айтылмайды, жазылмайды...

Ханифа ханум бла Гасанбекни ючюнчю сабийлери Галибсолтан 1886 жылда тугъанды. Жаланда ол къалгъанды Азербайджанда. Галибсолтан Бакуда, Гянжеде эмда Зардабда ишлегенди устаз болуп. 1949 жылда анга «Азербайджан ССР-ни сыйлы устазы» деген ат бергенлери да. Ол 1967 жылда ёлгенди.

Ханифаны гитче жашы Сафветбек Зардаби-Меликов 1891 жылда тугъанды. Атасы Гасанбек аушханда анга 16 жыл бола эди. Аны жашауу къыйын да, сейир да ётгенди. Ол орус, француз, немис тиллени уста билгенди. Ригада Политехника институтну тёртюнчю курсунда окъуй тургъанлай окъуна, 1918-1921 жыллада, Азербайджанны мусаат правительствосу аны тыш къыраллагъа баргъан делегациясыны техперсоналына къошуп тургъанды. Сафветбек окъуун Германияда бошайды. Совет Азербайджанны къайтып келирге базынмай, тышында къалып, жашауну ачырыда 55 жылны Европада, артда уа Тюркде ётдюреди.

1970 жылда анга Зардабиланы ишлерин, жашауларын тинтген белгили алим, филология илмуланы доктору Зияддин Геюшев Сафветбек бла тюбегенини юсюнден былай жазгъанды: «Тюркде мен Азербайджан халкъны айтхылыкъ жарыкъландырыучусу Гасанбек Зардабини жашы Сафветбекге тюбейме. Атасыны юсюнден китап жазгъаным ючюн, ол манга жюрек ыразылыгъын билдиреди. Атасыны, Азербайджанда революцияны юсюнден да мен билмеген кёп затла айтады. Сафветбекни кёзлеринде Туугъан жеринде термилгени кёрюнюп тура эди, кьайсы бир къачхынчы азербайджанлыдыча. Ол бир кишиге да тенг этмеген анасы Ханифаны юсюнден а бир адамгъа да белгили болмагъан затланы, кёпле толуп, эсгере эди. Сабий тиширыулагъа школа ачама деп, Ханифа ханум къаллай къыйынлыкъланы юслери бла ётгенин да сагъына эди». Жарсыугъа, Сафветбек ол эсгериулени биргесине ол дуниягъа алып кетгенди. Ол 1975 жылда Тюркде ауушханды.

Абайланы Ханифаны юсюнден поэмала, къапарла да жазылгъандыла. Аны аты Бакуну эм ариу орамларындан бирине аталгъанды. Алагъа атап, белгили композитор Рауфа Гаджиева «Андан-мында» деген оперетталы салгъанды. 1949 жылда анга «Азербайджан ССР-ни сыйлы устазы» деген ат бергенлери да. Ол 1967 жылда ёлгенди.

Ханифаны гитче жашы Сафветбек Зардаби-Меликов 1891 жылда тугъанды. Атасы Гасанбек аушханда анга 16 жыл бола эди. Аны жашауу къыйын да, сейир да ётгенди. Ол орус, француз, немис тиллени уста билгенди. Ригада Политехника институтну тёртюнчю курсунда окъуй тургъанлай окъуна, 1918-1921 жыллада, Азербайджанны мусаат правительствосу аны тыш къыраллагъа баргъан делегациясыны техперсоналына къошуп тургъанды. Сафветбек окъуун Германияда бошайды. Совет Азербайджанны къайтып келирге базынмай, тышында къалып, жашауну ачырыда 55 жылны Европада, артда уа Тюркде ётдюреди.

1970 жылда анга Зардабиланы ишлерин, жашауларын тинтген белгили алим, филология илмуланы доктору Зияддин Геюшев Сафветбек бла тюбегенини юсюнден былай жазгъанды: «Тюркде мен Азербайджан халкъны айтхылыкъ жарыкъландырыучусу Гасанбек Зардабини жашы Сафветбекге тюбейме. Атасыны юсюнден китап жазгъаным ючюн, ол манга жюрек ыразылыгъын билдиреди. Атасыны, Азербайджанда революцияны юсюнден да мен билмеген кёп затла айтады. Сафветбекни кёзлеринде Туугъан жеринде термилгени кёрюнюп тура эди, кьайсы бир къачхынчы азербайджанлыдыча. Ол бир кишиге да тенг этмеген анасы Ханифаны юсюнден а бир адамгъа да белгили болмагъан затланы, кёпле толуп, эсгере эди. Сабий тиширыулагъа школа ачама деп, Ханифа ханум къаллай къыйынлыкъланы юслери бла ётгенин да сагъына эди». Жарсыугъа, Сафветбек ол эсгериулени биргесине ол дуниягъа алып кетгенди. Ол 1975 жылда Тюркде ауушханды.

Абайланы Ханифаны юсюнден поэмала, къапарла да жазылгъандыла. Аны аты Бакуну эм ариу орамларындан бирине аталгъанды. Алагъа атап, белгили композитор Рауфа Гаджиева «Андан-мында» деген оперетталы салгъанды. 1949 жылда анга «Азербайджан ССР-ни сыйлы устазы» деген ат бергенлери да. Ол 1967 жылда ёлгенди.

Ханифаны гитче жашы Сафветбек Зардаби-Меликов 1891 жылда тугъанды. Атасы Гасанбек аушханда анга

Тарых

АТЫН ЁМЮРЛЮК ЭТГЕНДИ

«Бюгюн биз, эки, юч, он угъай, минг сабийни ёдюрген ананы тас этгенбиз. Халкъ ёмюрде да унутурукъ тюйюлдю аны этген игилигин», – дегенди 1929 жылда 2 майда Азербайджанны ВЦИК-ни председатели Газанфар Мурзабеков мингле бла дуугъа келген адамланы алларында. Ол кюн Бакуда бизни малкъар бийче Абайланы Ханифа дуниядан кетген эди.

Абайланы Ханифа 6 майда 1853 жылда Шкантыда туугъанды. Атасы Солтанбек патчах аскерде къуллукъ эте эди корнет чында. Ол 1862 жылда кызын Тифлисде Святая Нина атлы пансионнга береди. Аны бла бирге анда он жылны къаршы жууугъу Шакьманланы Фуза окъуугъанды.

Къадар жолла

Таурух

Анда, Малкъар ауузладан биринде, ташдан-ташха секире, чокъуракъ тамычыны тауусулмазлыкъ жырын айта, сабанланы, биченликлени суудан къандыра, чукуйлары бла акъ булутладан биийк тик къаяланы жырып жортады узакъ ёзенлеге тау череги. Бирде таркъан, азая, бирде уа, суудан тола, жагъаларындан кенг чыгъа, бир кюн, бир жыл угъай, ёмюрлени терен саркъыуунда.

Ма, ана сол жагъасында, ариу кенг таланы бах жанында, чынгыл къаяны ортасында, узакъдан туура кёрюнюп, сюеледи чыкъгъан сунарса. Бир жаны да оюлуп, кёпден бери чыкъмайды ожагъындан тютюню, габу басып мурдор ташын, сир турады алайда, тарны ёмюрлюк къалауурукибик.

Жан жокъду, бу тийреде, мурса, шинжи басханды къалагъа элтген жолну, тау жели болуп энди аны иеси. Тёгерек-тёгерек бурула келир, хунадан-хунагъа секире, къаланы арбазыны букъусун кётюрюр, бирде уа улур, сызгырыр, жиликлени титирете.

Таурух жюрюрдю къаланы юсюнден, ауузлан-ауузгъа ныгъышлада айтыла, тёлюдентёлюге ёте, бирле къурата, бирле къоша. Мен да айтайым бюгюнлюкге жеттенин.

Эртте-эртте, бек эртте, эмен садакъ сауут болгъан заманда, ата-анасы бла бир батыр жашагъанды бу къалада. Сосланбий эди аны аты. Акъылбалыкъ болгъандан башлап, жюроп тебиреди ол уугъа, Апсатыны малын къырып, тауланы ол ата юйюнча билди, кече дорбурларында къалды, къара сууларын, ана сютюнча, ичди. Ол ёрлемеген тауу, сырты, аркъасы къалмады, айланды жугъутур кибик алада, адам аягъы басмагъан жерлени кёрдю, бийикледен акъ булутлагъа къарады, ыранлада сюелип, чачын аязгъа таратады. Кёп жерде жангъыз кеси, кём-кёк кёкню къызартхан танг аласына тюбеди, тау артына ауугъан къызыл кюн бла сёлешди. Тардан-таргъа ёте, эллени барын къыдырды, жигитле бла сагъыырей болду, тийишлилени жёнгерликге сайлады.

Бар эди дагъыда анда, таула къучагъында орналгъан элледен биринде, суу суратча бир къыз, кеси да, аты да ариу Ариукёз. Сюйдюле, ыразы болдула ала бир бирни, юйюр къурап жашаргъа, къыркъарда той-оюнларын этерге.

Кюзню алтын боюу чапыракъларгъа къона, ол кезиу да терк жетди, эки жаны да хазырландыла къууанчха. Бир эрттеден Сосланбий айтды атасына:

– Таула чакъырадыла мени, жугъутурланы семиз кезиулери, Суукъ-Къолгъа барайым, бир мал алып келейим, эркин этсенг. Кёп турмай ызыма къайтырма.

– Хазырланып жолгъа чыкъгъанса, тыяргъа болалмайма. Къапланнга ушагъан жыртхыч жаныуар барсны тийресиди ол. Ары баргъан ючуланы жойгъанды. Ол жанына бармасанг, иги эди. Апсатыны да кёп малын сойгъанса, ол аны кечип къоймаз, сакъ бол жанынга, сау-саламат кьайт ызынга, – деп жууаплада атасы.

Бу жол жаш тынгыламады атасына. Суукъ-Къолгъа жол салды. Анда кийиклени ыстауатлары бар эди, ала адамдан, жаныуардан да анда бугъа эдиле. Барды, дейлие анда акъ жугъутур. Кьардан акъды, дейле леди, чыммакъ-акъ, къар кибик, къара тюгю жокъ юсюнде, сир турады, сакъалын да тарта аязгъа. Кезиу-кезиу башын бурады жан-жанына: текеле отлайдыла къатында, улакълары бир бирлерин къууун ойнайдыла: «Таулада кёп айландым, жюрюдюм, кийик хайыуанны быллай ариуун биринчи кёреме. Апсаты кесими болур жугъутур сыйфатда? Жууукъ барып, бир къарайым», – деди жаш кеси-кесине.

Бирде сюелип, бирде ийилип, ашыкъмай, тауув этмей, барады маруучу къая къыйыры бла. Сосланбийни жолу къая къыйыры бла барады. Эки жаны – бийик, тик, тюбюнде – черек, состар ташланы бир бирине ура, битеу тарны тауушха алдыра келеди.

Кийик жолчыкъгъа тохтап барады жаш, кеч къалмай ызына къайтыргъады мураты. Азмы-кёпмю барды, ыранда жугъутурну эстик, сыйдам къая, жыгъылсанг, бармакъ илинир жери жокъ, теренинде уя черек шорхулдайды. Сосланбий аланы кёрмейди, жаланда акъ жугъутурду аны кёз аллындагъы, аягъында – бугъа теринден чабырлары, белинде – къара къамасы. Энди кёп къалмагъанды, бираздан боллукъду атаргъа.

Башын ары-бери буруп, тёгерек-башха сакъ болуп тургъан акъ жугъутур, ал аягъын кётюрюп, ташха урду, сора бир жанына аралып къалды. Кёз алмайды он андан. Анда къаядан эниште сыптырылып келген къара тамгъалы сары тюклю жыртхыч жаныуарны эследи. Ол жугъутурланы къанлы жаулары барсды. Кёп кере улакъланы алып кетгенди. Аны бир маралмады, дерт тутупду эрттеден.

Жугъутурну сагъайгъанын эслеп, кесин кёрген сунуп, маруучу бугъунду. Алай ол эслеген башха эди, узункъуйрукъ, киштик маталы жыртхыч жаныуар. Энтта ол улакъ сергемге келеди. Бу жол аны ычхындырмаз. Марап турур да, иги жууукъ келгенлей, ташдан къаты мюйюзлери бла белинден сермер да, къаядан эниште атар. Андан кетсе, сау къутулмаз, жугъутур жыртхычдан дертин алыр.

Барсны уя жугъутурдан хапары жокъ, ол башланы марайды, эки аякъланы, ким эсе да ол аны жерине киргенди, аны къоратыргъа керекди. Шыбыртсызы жууугъуракъ барып, бир секиргенлей, жангыз тырнагъын илиндиргенлей, къанын бардырыр, къаядан эниште атар, келмезча этер энди бери.

Жугъутур а сир къатып турады, тепмей жеринден къарамын барсдан алмай, жууукъ келгенлей сермерикди, жыртхычны къаядан атарыкъды. Адам улусу уя жугъутургъа жууукъ жаналгъанды. Садагъын жерлеп, атаргъа хазырланды. Барс а анга секирирге хазыр. Кёзню жумуп ачхынчы минерикди сыртына, сора ол аны ычхындырмаз.

Апсатыны малы уя кёзюн алмайды барсдан, энди бир атлагъанлай сермерикди ол аны. Андан сора жаныуар кийиклеге тиалмаз. Ариу кёк гелеуде къоркъмай отларла улакъла.

Тик къаяны башына жете баргъан жерде юч мараучу бир бирлерин марайдыла. Хар бири кесим маргъанны кёреди. Кеси да маралгъанланды а хапары жокъ.

Адам улусу кийик хайыуанны ёлтюрюр акъылы барды. Жыртхыч аны къоратыргъа излейди, жугъутур а барсдан къыйын алыргъа. Хар бири да хазыр болдула сермешге.

Алтынчау кюн а, бу жаннында борчун толтуруп, ахыр таякълары бла кёкню къызарта, таула артына ауагъра хазыр болгъанды.

Сосланбий, садакъны жиясын къаты тартып, огъун жугъутур таба жиберди. Кёзню жумуп ачхынчы окъ аны жапхагъына чанчылды. Титиреди тау кийиги, къайдан келип чанчылды анга бу сууукъ, аны зат?!

Тюз да ол такъыйкъада киштик макъыргъан тауув эшитилди. Жаш башын ол жанына бургъанлай, бир ауана аны юсюне секирип, къолундан садагъын тюшюртдю да, тюбюне уруп, боюнуна узалды.

Кёзлерине къан чабып тургъан жугъутур, аны эслеп, палах андан келген сунуп, мыллыгын анга атды. Бир секиргенлей жетди, жангызургъанлай, эки мюйюзюн да жаныуарны быгъынына бекледи.

Ахыры 4-чю бетдеди.

Алтын ыз

Кёлюм хазар тенгиз кибик болду,
Бара эдик Ханифаны орамында.
Эртте умутбуз къалай толду,
Къайсын, Вагиб – бирге ётген байрамында.

Эки жюз жыл – ол неди арада!
Толду Къайсынны – жюз, юч жюз а – Вагиппе.
Алай ачыу а бирди жарада,
Къайда да бек къыйынды харппе.

Экисине кёпюр – Абай къызы,
Бийче халы, Малкъарымы таза къаны.
Азербайджан халкъны жюрек ханы,
Ма бу байрам болду аны алтын ызы.

Бизни Абайланы Ханифачыкъ
Малкъар юнню алгъан эди биргесине,
Баку кёпюн эте бютюн ачыкъ,
Кёлюн берди, бир жукъ изленей кесине.

Аны нюрю келе эди бизге,
Бурунгндан, эртгелги орамындан
Тенгиз аяз келе экибизге,
Хайыр этген ишлерини орманындан.

Орус-татар школа ачхан эди,
Къара халкъгъа окъуу-билим берген эди,
Жахилликни кесгин чачхан эди,
Нюрюн арымай, талмай жиберген эди...

Абай къызы таурухлада къалып,
Азатлыкъгъа жангы жолла ишлей кетди.
Жахил тиширыуну къолгъа алып,
Малкъарында таула кибик биийик этди.

ДОДУЛАНЫ Аскер.

Билим

Устазларыбызны сынауларын кёпле хайырланырыкъдыла

Москвада Билим бериу академияны (РАО) экинчи халкъла аралы ассамблеясына республикадан да къауум адам къатышханды: КъМКъУ-ну Педагогика, психология эм физкультура-спорт билим бериую институтуну директору Ольга Михайленко, Прохладна районну Прималкинское элинде орта школну директору Ирина Шкуратова, бу окъуу юйню устазы Галина Дудка.

Анда Ольга Михайленко «Психология-педагогика классла» проектни юсюнден доклад этгенди. Андан сора Москва областыны Билим бериу департаменти, Гуманитар-технология университет эм Электросталь шахарны Билим бериу управлениясы Прималкинское элни школу бла байламлыкъла жюрютюню юсюнден келишимге къол салгъандыла. Энди бизни республиканы сынауу битеу Россейге жайыллыкъды.

«Профильли психология-педагогика классла» бизни республикада 2022 жылда ачылгъандыла. Къабарты-Малкъар къырал университет районлада Билим бериу управлениялъгъа билдириуле жибергенди, проектге къатышырыгъа чакъырыгъанды. Бусагъатда Къабарты-Малкъарны онбир муниципал районунда, юч шахар округунда аллай жыйырма классда 473 сабий окъуйду.

Бу иш Россейни Билим бериу академиясыны башламчылыгъыды. Белгилисича, къыралыбызда школлада устазла жетишмейдиле, ишлерге келгенледен кёпле уа борчларын бийик даражада толтуралмайдыла. Ол кёмчиликни кетиргге психология-педагогика классла болушурукъдула. Алада окъугъанла барысы да устазла болмасала да, бу усталыкъны сайлагъанла чыкъмай къалмазла деп, мурат алайды. Школ жылларында окъуна дерсле беркип, бу ишде биринчи атламла этген адам жууаплы болмай къаллыкъ тюйюлдю.

Сёзсюз, окъуучуну устазча сагъыш этерге юйретген къыйынды, аны ючюн Билим бериу академияны Педагогика жаны бла окъутууну арасыны башчысы профессор Елена Врублевская ангыламтыу ишни бардырады. «Биз быллай классны онунчу параллельде ачханбыз, анда Галина Дудка ишлейди. Басюк, Казакова, Брель жазгъан «Педагогиканы эм психологияны мурдору» деген китап бла хайырланабыз. Анга белгили профессорлары аудиодерслери да киреди. Андан сора да, школчула, фильмлеге къарап, келери рецензияла жазаргъа керекдиле. Кёп сейир зат барды бу окъуу китапда. Ол школчуланы келери алларына сагъыш этерге юйретеди, ол а шёндюгю дунияда бек магъаналы ишди. Дагъыда сабийле психологияны мурдорун биледиле. Кеслерине жанындан къарагъра юйренедиле. Ата-анала да бек бюсюрегендиле бу проектге», – дегенди Прималкинское элде орта школну директору Ирина Шкуратова.

Бу мектепде келир жыл энтта да бир психология-педагогика класс ачар умутлудула. Анда алгъан билимлери къуру устазлагъа угъай, врачлагъа, социал ишчилере эм башкалагъа да жарарыкъдыла. Юйде окъуна психологиядан ахырысы бла ангыларды биледи, ата-аналадан да кёплери къыйналадыла.

Россейде Билим бериую академиясыны президенти Ольга Васильева, ассамблеяда сёлеше, устазны иши бийик даражалы болургъа кереклисин чертгенди. «Жарсыугъа, бюгюнлюкде ол алай тюйюлдю. Жаш специалистлени аралырында соруу бардырылгъанда, аладан къырыкъ эки проценти: «Фатар берселе аш, школда ишлерик эдим», – дегендиле. Алагъа айып этерча тюйюлдю. Устазны иш хакъына фатар алыргъа онг жокъду, юйсюз къыйналып жашаргъа сюйгенле уа жокъдула», – дегенди ол.

Ольга Васильева билдиргеннге кёре, сорулгъанланы отуз бир проценти иш хакъны кётюрюрге кереклисин да айтхандыла. Оналты проценти уа урунургъа тап онгла къуралсала сюеди. Сегиз проценти уа къуллукъларын кётюрюную сагъышын этедиле, школда уа аллай онгла бек аздыла.

«Сёзсюз, чынтты устаз болгъан бек къыйынды. Биз хар бу устазлыкъны сайлагъан жаш адамлъа болушлукъгъа бир сынаулу тамата устазны бёлебиз. Ансыз иш бармайды. Келедиле да, бираз къарап, эки-юч айдан кетедиле. Бизге билимли, сабийлени сюйген жаш устазла керекдиле», – дегенди ахырында Ирина Шкуратова.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Белгилеу

Китап – маданиятны магъаналы кесеги

23 апрельде битеу дунияда да Китапны эм автор эркинликни кюню белгиленнгенди. Жаш тёлюню Мечиланы Кязим атлы библиотекасында да бу кюннге аталып кёп магъаналы иш къуралгъанды.

«Китапхана проспект» – ол орамда тап къуралгъан кёрмёючю, хар адам да юйюне китап алып кетерге боллукъду. Быйыл ары колледжлени студентлери бла «Радуга» сабий садха жюрюген уаакъ сабийле келгендиле. Барысы да байрамны ахырында биссюреген китапларына ие болгъандыла. Сёз ючюн, Гуманитар-технология колледжде окъугъан Къулийланы Хусей Къулийланы Къайсыны жыйымдыгъын сайлагъанды.

Нальчикде ол иги тёреди – бир бирге китап саугъалау. Уллайгъан адамла кеси ыразылыкълары бла жаш заманларында жыйгъан чыгъармаларын библиотекагъа келтиреди, ёсе келген тёлюге жарар деген умутда.

Байрамда «Радуга» сабий садха жюрюгенле назмула окъугъандыла. Аланы юйретиучюлери Жанатайланы Фатима малкъар тилге аслам эс бургъаны бек къуундыргъанды, нек дегенде ана тиллеринде сёлеше тургъанла окъуна садикде тохтап къаладла, толусунлай орусчагъа кёчюп.

Колледжни устазлары айтханга кёре, бусагъатда къагъытда басмаланнган китап жаш тёлюню жашауундан кете барады. Ол а маданиятны бир магъаналы кесегиди, аны себепли битеу да Россейде, ол санда бизни республикада да, библиотекалада жаш адамла заманларын оздурурча онгла къураладыла: компьютерле салынадыла, солургъа онгла да бардыла. Ол амал тыш къыраллада эрттеден бери хайырланылады: эркин юйледе кафе, солуу отоу, библиотека бири бирлерини къатларындадыла. Школчула келип, чай иче, бир-эки сагъатны ичинде назмула, хапарла да окъуйдула. Автобус тохтагъан жерле болсун, аш юйле, паркла болсун – къайда да китаплары бла шкафла саладыла битеу къыраллада. Алай бусагъатда битеу да жаш тёлю китапдан узакъды деген да терсди. Байрамгъа келген Дмитрий Михайлюк поэзияны бек сюеди, Есенинни, Маяковскийни бек кёп назмуларын кёлден биледи.

Студентле кёрмюч бла шагъырейленнгенден сора, искусстволаны бёлюмюню таматасы Лариса Бекулова Китапны юкню 27 жыл белгиленнгенин айтханды, совет жыллада биз дунияда бек кёп окъугъан къыралгъа саналып тургъанлыбызны чертгенди.

Миллет музей а республикабызда атлары айтылгъан адамланы суратларыны кёрмючюн къурагъан эди. Музейни ишчиси Марьяна Кашежева жырчы Отарланы Омарны эм дирижёр Темирканланы Юрийни юсленирден студентлеге толу хапар билдиргенди.

Дагъыда сабийле бла студентле китапха дунияда къаллай эсгертмеле болгъанлыгъны юсюнден лекциягъа тынгылагъандыла, Искусстволаны институтуну студентлери хазырлагъан концертге къарагъандыла.

КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Къадар жолла

Таурух

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Титирете аркъа жиликлени, Суучукъ-Къолда уллу къычырыкъ тауууш чыкъды. Аны эшитип, кийик жаныуарла куркаларына окъуна букъдула.

Бу ючюсю да, къая къыйырында, тар жерчикде сермешдиле. Сол жаны – тик, бийик, андан кетген, тохтаусуз барлыкъды черекге дери. Ёрге жаны да тикди, артыкъ бийик болмаса да, бир секиргенлей чыгъалмаза башына.

Сермешгенле жиляннача чырмашандыла бир бирлерине. Арыбери булгъашадыла. Кезиу-кезиу тюшедиле тюпге, бири бирине онг бермей. Ал болалгъан жокъду. Жаш, не кючлю болса да, кёкюргегине терен киргендиле жыртхыч жаныуарны тырнакълары. Барсны жугъутур мюйюзлери тешген быгъынындан саркъады къаны, учуну садакъ огъу да жашауун ала барады Апсатыны акъ малыны.

Ала барысы да сюедиле жашаргъа, ала бир бирден къутуламайдыла. Эр киши ызына, ата юйюне, къайтыргъа излейди, кюнде тюклери акъ къар кибик жылтырагъан кийик кёк гелеулю сыртда отларгъа, жыртхыч жаныуар а къая ырбынында жугъутур жилик ашаргъа.

Толмады аланы бирини да мураты. Ары-бери булгъаша кетип, барысы да къаядан энишге ташайдыла. Тау сууу – сууукъ суу. Терк батдырады аланы.

Жыртхыч жаныуар энди бир заманда да уугъа чыгъалмаз. Дорбунлагъа бугъуп, жугъутур жилик ашап, кесин тойдуралмаз. Кийик марай, жашыргъан тау жолчукълада, шыбыртсыз айланмаз. Бираздан чыгъпы басар аны ызларын. Не кючеле. Жашдан а хапар жокъ. Кеттени бла думп болду да къалды.

Ата, ана уа сакълай адиле баларын, хар тауушна сагъайып, бусагъат кирип келлик сунуп. Энди от жагъада атасы бла олтуруп, ушакъ этмез. Анасыны аллына барып, мутхуз кёзлерине къарап: «Анам, кеч, жарсытдым сени. Алай сюеме сени, билсенг эди», – деп, тобукъларына башын салып, чачын таратмаз. Къадар анга да жан аурутмады, аяп къоймады. Ахыр кирип жери аны да тау череги болду.

Кёп сакъладыла ата, ана жигит уланларын. Бири – ичинден кюе, экинчиси уа – кёз жауларын тууса. Къыш кечелени бириндге, Сууукъ-Къол таба дагъыда бир къарап, къаларга кирдиле, эшикни ичинден этдиле, андан сора ала бир заманда тышына чыкъмадыла.

Ариукёз да, сюйгенин сакълап, жарсыды, бушуу этди, жиляды. Кёп жылла озгъандан сора да, жигитле тилей эдиле аны. «Бир адамгъа сёз берген эдим, анга кюрешген эсе да, жугъутур мюйюзледен ычыхналмады. Бийикден кетип, тау черегине тумаланды.

Чыммакъ жугъутур да черекден къутулалмады. Барсны къучагъында, къарлы тауладан келген сууукъ суугъа ташайды. Аны да ахыр ышыгъы ол болду. Тюшмеди анга жалпакъланы терен хансларында отларгъа. Ол анга итиннген да этмей эди. Жыртхычны къурутургъа эди аны мураты.

Батыр уучу да къайтмады ызына. Толмадыла аны да ахшы муратлары. Арбазына ариу келинчик келтирип, къуандырмады атасын, анасын. Кюн озду, кече озду. Дагъыда бир кюн, бир кече. Андан сора уа кёп кюнле, кечеле. Жаш а хапар жокъ. Кеттени бла думп болду да къалды.

Ол, ата-ана уа сакълай эдиле аны, ол а шёндюгю дунияда къаллай эсгертмеле болгъанлыгъны юсюнден лекциягъа тынгылагъандыла, Искусстволаны институтуну студентлери хазырлагъан концертге къарагъандыла.

КЪАПЛАНЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

Биз биргебиз

Кезиулю жюкню ашыргъандыла

Бахсан шахар округну администрациясыны башчысы Хачим Мамхегов айтханнга кёре, кёп болмай муниципалитетни атындан энчи аскер операциягъа (СВО) къытышхан аскерчилерибизге энтта да бир гуманитар жюк ашырылгъанды.

Бу жол ол Бахсанны 2-чи номерли орта школуну устазларыны эм ата-аналаны кючю бла жыйылгъанды. Анга, хар замандача аш-суу, кийим, адамгъа биринчи керек болгъан аберие, ол санда кюн сайын хайырланнган химия эм башха затла киргендиле. Аны бла бирге, аскерчилени кёллерин алырча, окъуучуладан письмола, суратла, открыткала да жиберилгендиле.

– Мектепни таматасы Ахмед Нагоев аскерчилерибизге болушлукъ тапдырырча дайым къолундан келгенни аямай, кёшумчулукъ этгени ыспасха тийишлиди. Андан сора да, быллай магъаналы ишге башха инсанла да тири къатышханлары ючюн ыразылыгъымы билдиррге сюеме. Бюгюнлюкде бизни аскерчилерибиз керти жигитлеча сермешедиле. Биз хорларыгъыбызгъа толу ийнанама, – деп къошханды Хачим Хасанович.

Бизни корр.

Тапландырыу

Жангы ат – жангы болум

КъМР-ни Башчысы Казбек Коковну Нальчыкни жержерли самоуправление советини кезиулю сессиясында туура этилген башламчылыгъы бла Россейни Жигити деген махтаулу атха тийишли болгъан аскерчилени атларын шахарны бир-бир орамларына атаргъа оноу этилгенди. Алай бла Центральная орамны аты да тюрлендирилгенди. Энди он Россей Федерацияны Жигити Нурмагомед Гаджимагомедовны атын жюрютюркдю.

Бу кюнледе анга тынгылы ремонт этиле тургъанла. Къурулуучула бузулгъан жерлерин къобарыт, сыйпап, тазалап, асфальт салыргъа хазырлайдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Жетишим

Ингилиз тилден барысын да хорлагъанды

Байсыланы Ахматны жашы Руслан Оренбург областыны Акбулак посёлкасыны 3-чю номерли школуну 10-чу классыны окъуучусуду. Алгъараькъа ол ингилиз тилден тамата классланы окъуучуларыны аралырында бардырылгъан Битеуроссей олимпиаданы регион бёлюмюнде хорлап, Москвада битеуроссей кезиуде областыны кёргюзтюрге эркинлик алгъанды.

Руслан кеси билдирген кёре, бу хорламгъа ол 2019 жылдан бери келе эди. Сёз ючюн былтыр ол регионда ингилиз тилни бек иги билген 10 окъуучуну къауумуна тюшгенди.

– Битеу жетишимлери аны кесини итинилюгюню хайырланды. Не репетитор бла, неда къошакъ дерслеге жюрюмейди. Жаланда кесини сейири бла тилге. Видеороликлеге аслам къарап, алай юйренеди, – дейди Байсыланы Ахмат.

Регион кезиуде да Руслан ингилиз тилге юйретиу терен бардырылгъан школланы келечилеринден иги да аслам балла алып, алай хорлагъанды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Социал фонд

Сабийли юйюрлени къайгъысын кёрюп

2023 жылда Социал фонд тиширыулагъа баладан ауурлулукълары болгъанлары эм сабий тапханлары бла байламлы медицина организациялагъа 22 миллион 865 минг сом тёлегенди.

Сабий туугъанда берилген сертификат – ол баладан ауурлулугъу болгъан тиширыугъа медицина учреждениясы сайларгъа эркинлик берген документди. Электрон сертификатны ана жашагъан жерине кёре тиширыу консультациягъа биринчи кере баргъанындан сора врачла жарашдырадыла. Тиширыу консультацияда ани ачмагъан эселе, бу жумушну роддомда неда сабий поликлиникада тамамлайдыла.

Алгъа жыллада тиширыула медицина учреждениягъа сертификатны бланкын кеслери эштгендиле. Бусагъатда ол изленмейди, нек дегенде битеу даннныйле – тиширыу эсепге тургъанны, бала тапханыны, сабийге бир жылы толгъунчугъа дери профилактика къарауланы юсюнден – фондха автомат халда жибериледиле, аналагъа биргелерине къагъыт бланкны жюрютюргге керек тюйюлдю. Электрон амалгъа кёчюу медицина кадрлагъа да документлени толтуруу ишлери женгилендирирге болушады.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары), ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары), ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь), МУСУКАЛАНЫ Сакинат, ТИКАЛАНЫ Фатима, ТРАМЛАНЫ Зухура, УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретариат – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюю эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалларда айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламны коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет айыкъда юч кере чыгъады – геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Тикаланы Фатима – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Геляланы Валя (1,2-чи бетле), Зезаланы Лида (3-чю бет), Ахматланы Люаза (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы 1679 экз. Заказ № 867
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru